

SÜTŐ Zoltán

Merőlegesen az életre

Varga Ferenc huszonhatszoros magyar bajnokra emlékezünk

Ma egy gyermek is tudja, mi az a 3D – a három dimenzió –, mivel mindennapi játécai látványvilágának egyik fő jellemzője a számítógép képernyőjén. Már a képernyő 3D világát nem feltétlenül köti össze azzal a 3 térdimenzióval, amiben benne él. Azt az absztrakciós lépést pedig jól képzett felnőttek is ritkán értelmezik, amit az ortogonális koordináta-rendszer jelent, hogy ugyanis abban a térben, amiben élünk, egy pont helye 3 egymástól független koordinátával határozható meg. Nem kettővel, nem négyvel, hanem pontosan hárommal – azaz a térnek három egymástól független irányú kiterjedése van. Ez az ismeret tehát ma már átgondolásra sem érdemes természetességgel foglal helyet valamennyiünk tudatában, holott ez a létezés életnek nevezett megtapasztalási folyamatában egy bizonyos axiómarendszer szerinti szemléletben, rendkívüli absztrakcióként jelenik meg a kultúrtörténetben, mint életünk teréről alkotott fogalom. Tehát még egyszer: ennek a valaminek, amiben születésünkben benne találjuk magunkat, nem kettő, nem négy, hanem éppen három egymástól független kiterjedése van.

Mármost, bár az élet kétségtelenül ebben a három dimenzióban realizálódik, mindaz, aminek jelentőséget tulajdoníthatunk ebben a realizációs folyamatban, nem a térbeli dimenziókkal, hanem az isten tudja honnan idekeveredő idődimenzióval függ össze. S mintha ez a végképp felfoghatatlan idő, mégis valamiképp tartalmazná a térbeli dimenziókat, melyek megállíthatatlanul zuhannak benne valahonnan valahová. S ebben a zuhanásban rejtélyesen, de látszólag felfoghatóan mégis keletkeznek mindannyiunk számára konkrét pontok – nagyon is személyes pontok –, legalább két azonosítható végpont mindannyiunk esetében – a születés és a halál –, melyeket összekötő vonal, a görbületeivel és esetlegesen nagy kanyarvételeivel az, amit életnek nevezünk. Ilyen módon, a három térbeli dimenzió elhanyagolható jelentősége folytán az életet tarthatnánk akár egyszemélyesnek is: az élet az időn átzuhanó tér egyetlen vonala.

Egyetlen vonal. Személyes kezdet és személyes vég. Utána csend.

Mégis, ha erősen figyelünk arra a végső pontra, mintha ott megnyílna valami. Nem csupán a poétikus átlényegülésben tör fel a tudattalanból: – *A ló meghal, a madarak kirepülnek.*¹

Ebbe a kirepülésbe mélyen bele van kódolva valami. A madarak tudnak valami titkot. Minden fölé emelkedve megnyitnak egy végtelen teret, ami merőleges az időre, ami számunkra, belegabalyodva az időbe, nem érzékelhető.

A különböző kultúrák ezzel a végső ponttal küzdenek, Egyiptomtól egészen a matéria imádatáig – mely utóbbi nagy erővel tagadja bármiféle jelentőségét –, ugyan kérem, nincs itt semmiféle látnivaló. Azonban hiába ez a nagy határozottság, mert az idő- és térdimenziók harsány forgatagában előbb-utóbb mindannyian rákényszerülünk meg-megállni, fejet hajtani, jobb esetben földig hajolni egy-egy végső pont előtt. S nem egyébért jut az ember fia

¹Kassák Lajos

magvas gondolatokra az életre merőleges dimenzióról, mert megállni kényszerül. És éppen azért, mert egy-egy ilyen végpontnál hirtelen kirepülnek a madarak, és egyszerre láthatóvá válik, mélységében feltárul az a másik dimenzió. Az élet másik, időn kívüli kiterjedése. Egyszerre berendeződik a 34-es busz, amint zötyögve halad az egyenetlen úton, de nemcsak a Raktár utcától Pünkösdfürdőig, hanem ugyanakkor erre az irányra kimondhatatlanul merőlegesen is.

Én az Árpád hídnál szállok fel, és a korai órában a busz még lazán van utasokkal. A szokott helyünkre ülök, a csukló előtt, menetnek háttal, s igyekszem úgy helyezkedni, hogy senkinek ne támadjon késztetése mellém ülni, mert a Raktár utcánál majd jön Feró bácsi. És Feró bácsi jön. A sűrűsödő tömegben már az ajtónál keres a szemével, és én intek is neki, hogy megvan a helye. Görbe vonalon, a meglődülő buszon meglődülő emberek között bizonytalanul mozogva, végül leül mellém. Húsz percre az idő kikapcsolva, és ami következik, az a történelem. Mesél a régi időkről. Nem annyira magáról, de a történetek háttérében mindig ott áll, mint aki figyel, és megérti a dolgokat. Sovány, kissé meggörnyedt felsőtestéből már tovatűnt a hajdani délcegség, de eleven szemei ravaszksággal csillognak amint mesél-mesél nyugodt, kimért tempóban. Jó hallgatni. Egy másik világ elevenedik, mint az enyém.

Varga Ferenc

Voltak a beszélgetéseinknek csúcspontjai, amikor egy történet valami lényeges dologig jutott el. Nem tervezetten, nem előre bekészítetten, hanem csak az a történet éppen úgy alakult.

– Zolika! – így hívott, hiszen én még csak hatvan felé közeledtem –, tudod, az evezős lányok szépek, aranyosak, kedvesek. (kis szünet) Aztán kiderül, hogy ők is akarnak valamit.

Mi minden volt benne egy ilyen mondatban?

Egy egész élet. Az élet túláradó gazdagsága három dimenzió belül. Vízitúrák emléke fiatalon, dúsan, erőből feszülve. Kalandok, izgalmak, lágy, homokos partok, hullámverés. Nem az ártatlanság önmagát mindentől megóvó bűne, hanem a megmerítkezés. A megmerítkezés utáni szembesülésben a megértés.

Pünkösdfürdő. Leszállunk a buszról. Már elhangzott, ami lényeges. A reggeli szürkületben a teret tágra nyitó, éledő feketerigóhangok között ballagunk időgépezetünk – a csónakház felé.

Jó a társaság. Egész kis csapat azokból, akik nem tudják és nem is akarják elengedni a gyermekkortól bennük élő mítoszt. Még mindig, minden vízre szállás remény, hogy most jobban fog menni, mindenkinél jobban fog menni, pedig már eredmény, ha a serdülő lányokkal bírjuk a tempót. Még mindig mennek öltözködés közben a harsány poénok, még mindig szabadjára engedett csikónyerítéssel válaszol rájuk a torkokból feltörő nevetés. Feró bácsi csöndes. Néha azért elragadtatja magát egy-egy mosolyra, jelezvén, hogy követi az eseményeket. Sőt, olykor meg is szólal, s tompít, ha az élek kissé túlszaladnak. A szócsatáktól távolságot tart – csöndben őrzi a méltóságát. Van mit őriznie. Ebben a nagyon egyszerű hierarchiába rendeződő társaságban, ahol a fő szabály az, hogy a vízen ki a gyorsabb, ő már örök kivétel, mert olyasmit hagyott maga mögött az időben, ami megkérdőjelezhetetlen. Van mire szerénynek lennie. És ha csöndben megjegyzi, hogy nem lehet a vizes ruhát az öltözőben szárítani, az onnan törvény.

Kimegyek, a lépcsőfeljáró alatt a külső szárítóról összeszedem a még nyirkos pólóimat, a melegítő nadrágom, viszem be és átöltözöm. A testem gyorsan átmelegíti a hideg érintésű ruhadarabokat, s mire leveszem a kajaklapátot az állványról, már melegem van. Kint azonban elég erősen fúj az északnyugati szél, és talán eső is lesz. A part mentén fogunk evezni, szélárnyékban.

Én zárom az öltözőt. Elöttem Jani és Feró bácsi ballagnak a hajótárolóhoz. Jani segít az öregnek levenni kajakját az állványzatról, aki ennél több segítséget aztán nem fogad el – hárít és hárít és hárít –, a beülőnél a vállára akasztva viszi szemet gyönyörködtetően szép fahajóját, imbolygó léptekkel a stég felé. Én hagyom őket magam előtt, a stégen még bemelegítek, míg az öreg a beszállással bíbelődik, aztán elindulnak. Jani vele marad. Az öreg persze szabadkozik, de Jani tudja, hogy jobb, ha vele marad, mert már bizonytalan, és mégis más, ha van mellette valaki, mikor az 5-ösnél olykor megfordul a Pilisről lezúduló szél, vagy megjön a kitéző hajó a méteres hullámaival.

Lassan én is vízre szállok – nem kapkodok. Valahol a Lupasziget előtt úgymint elkerülöm őket, habár, ha az öreg bemelegszik, még mindig odateszi magát, és lehet kapaszkodni utána.

Hát akkor kapaszkodok. Jani majd tesz valami elmés megjegyzést, amint kerülöm őket, hogy vénségemre megtanulhatnék végre evezni – valami ilyesmit –, mert ezekben a körökben mindenki nehezen viseli, ha elmennek mellette. Feró bácsi például, mikor már lefelé áldozott a csillaga, de még nagy erőben volt, simán alányúlt a lapátjával az óvatlan idegen hajójának, és beborította a fiatal harcost, ha egy szemtelenül gyors ritmusváltásban felrémlt megelőzésének lehetősége.

Szemben a hegyek mögül egyre súlyosabb felhők bújnak elő – az eső elered. Nagy változást nem okoz, mert a lapátról minden húzásnál rám fröccsenő víz így is, úgy is eláztat. Majd akkor fogok fájni, miután kiszállok a stégen, és a vállamon egyensúlyozott hajón időnként nagyot lökő szél bekúszik a vizes ruha alá, míg eljutok a csónakház udvarán a szélárnyékig. Didergés, egészen a tusolóból kiömlő, megváltó meleg vízig. Közben még le kell szaladni a partra, segíteni az öregnek, mert egyedül nem fogja tudni ebben a szélben felhozni a hajóját. És hát, ő is fázik.

A fáradtság. A meleg víz. Száraz ruha. Nyugalom.

Néhány év így pergett le. Aztán Feró bácsi már csak hetente kétszer-háromszor jelent meg. Aztán le-lejött, de már nem szállt vízre. Elővette a gyönyörű fahajóját, elmosta, eltörölgette, és visszavitte a helyére a hajótárolóba.

Ez a művelet nem volt annyira öncélú, mint az talán első pillantásra tűnhet. Mert van ennek a hajótárolónak egy különlegessége. A kétszárnyú nagy vasajtaján, az egyik négyzet alakú világító ablakából valamiért kivették az üveget, ami úgy felejtődve, télen-nyáron át nyitva maradt. Ezt azután egyszer a tavasszal érkező fecskék a fészekrakási lázban felfedezték, és bátran felderítve a védett belső teret, lassan birtokba vették. Beköltözött így vagy 20-30 fecskecsalád, egyáltalán nem zavartatva magukat a napszakonként csapatosan megjelenő kajakosoktól. Élték és éltek a maguk életét, márciustól szeptemberig hangos csiviteléssel megtöltve a hangárt. A kis fecskék bent, egyik kajáról a másikra szállva tanulnak repülni, és nem okoz problémát ősze hajolva, mikor már többnyire csukva van napközben is a vasajtó, a kis négyzet alakú nyíláson mesterei repülőmutatvánnyal kirepülnie az új generációnak bogarak után, vagy csak gyakorlatozni a nagy utazás előtt.

A dolognak azonban van egy árnyoldala. Mert a fecskék társadalmában nem született külön etikett a csónakházi fészkelés esetére, és ugyanúgy járnak el, mint szabadban fészkelő társaik. Pötyyentenek olykor, különösen az elrugaszkodás erőfeszítésében ugyanazzal a mozdulattal könnyítve magukon. A hajókon, főként a felső sorban pedig ott az eredmény. Nem gusztusos, nem kellemes, de az életnek vannak ilyen járulékos következményei. Kicsit többször, és kicsivel alaposabban kell elmosni a hajókat.

Történt azután, hogy néhány éve, már Feró bácsi ritkuló előfordulásainak idején, az edzők vezetőjének – élet és halál urának gondolván magát – különös ötlete támadt. Mert ez a guano – ugye – fertőző lehet. Betegségeket hordozhat. És egyszerű a megoldás, mert a fecskék úgymint nemsokára elrepülnek, utána a négyzet alakú nyílást le kell fedni, a fészkeket pedig egy nagy takarítás keretében le kell verni.

Mikor az öreg ezt az öltözőben, az egyik reggeli szóbeszéd közben meghallotta, csak ennyit mondott: – Azt nem lehet. Azok ott életek.

Nem tudni, pontosan mi történhetett. De akkor egyszer, egyetlenségyszer az öreg élt a tekintélyével. Mert a tervezett nagytakarítás elmaradt. Viszont kerültek a fészkek alá védőlemezek, itt-ott a vas tartószerkezetre, máshol a vasbetonhoz erősítve. Nem volt kérdés. Mindenki tudta a dolgát. És a fecskék azóta is, minden tavasszal megjönnek, berepülnek a négyzet alakú nyíláson, és mellettünk – hol csöndben, hol zajos csiviteléssel – élve saját társadalmi életük, őszig kikeltik a következő életet. Feró bácsi ezt hagyta ránk. Ő már nem zuhan tovább ezzel a háromdimenziós térrel, mert megtalálva egy szűk, négyzet alakú átjárót, merőlegesen az időre átlépett abba a számunkra felfoghatatlan másik dimenzióba.

A fecskék kirepülnek, föl-föl, egészen magasra, és onnan látják, amint lágy hullámokat vetve hasítja hajója a túli vizeket.

Varga Ferenc, huszonhatszoros magyar bajnok köszönt téged